

Türkiye Florası

Taxus baccata L. "Porsukağacı"

Taxaceae

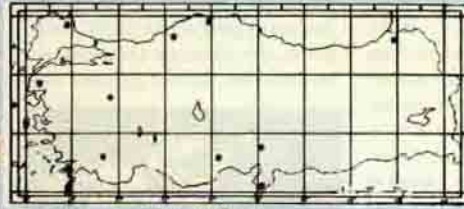
Açıktohumlu (Gymnospermae) bitkiler grubundan, iki evcikli, 20 m'ye kadar

boyolanabilen herdem yeşil ağaçlar veya boylu çalılardır. Gövde masif şeklindedir, göv-

de kabuğu kırmızımsı kahverengi ve düzensiz çatlaklı olup, genç sürgünler elastiki, yeşil renklidir. Yapraklar dar uzun biçimli (1-2.5 cm), çok kısa saplı, üst yüzü koyu, alt yüzü açık yeşil; dallar üzerinde iki yanlı dizilimlidir.

İlk bakışta göknar yapraklarını andırırsa da, başlıca alt yüzeyinde beyaz bantların bulunması ve reçine içermemesi ile ayrılmaktadır. Erkek kozalaklar yanal konumlu, küçük, saplı ve dipte pullara sa-

• Taxus baccata'nın Türkiye'deki yayılışı

hiptir. Tohum taslakları tek ve dipte küçük pullarla sarılmış; tohumun yaklaşık 2/3'lük kısmı etli ve kırmızı renkli bir tabaka tarafından (arillus) sarılmıştır. Tipik bir gölge ağacı olup, yavaş büyür. Çok uzun ömürlü bitkilerdir. 3 bin yaşında bireyleri mevcuttur. Odunu sert ve ağır olup, dış koşullara karşı dayanıklıdır. Eski çağlardan beri yay ve ok yapımında kullanılmıştır. Mobilyacılık ve el sanatlarında da değerlidir. Tüm bitki, özellikle de yaşlı yapraklar çok zehirlidir.

Kuzey Anadolu'da ormanlar içinde bulunan, Batı ve Güney Anadolu'da park ve bahçelerde çok yetiştirilen porsuk ağacının polenlerinin alerjik etkisi yüksektir.

Alnus glutinosa L. Gaertner "Kızılağaç"

Betulaceae

Özellikle Karadeniz'de çok yakından tanınan bir bitkidir. Yaralanan gövde kabuğunun çok kısa sürede oksitlenerek beyazdan kızıla dönüşmesi sonucu bu isim almıştır.

Çoğunlukla 20 m bazen 30 m'ye kadar boyolanabilen ağaçlardır. Gövde kabuğu gençken düz, siğilli, yeşilimsi esmer ve parlak renkli, ileri yaşlarda koyu

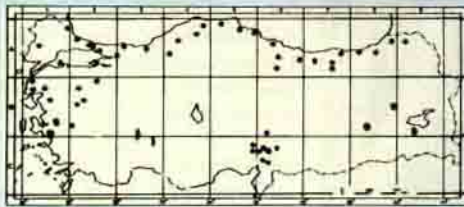
ve kalındır. Yeni sürgünler başlangıçta tüsüz veya çok seyrek tüylü ve yapışkan olup, yapraklar geniş, ters ovalden yarı yuvarlağa kadar değişen şekilli ve kenarı düzensiz dişlidir. Erkek çiçek kurulları erken ilkbaharda yapraklardan önce açar ve sarı-kırmızı konumludur. Genellikle 3-5'li

gruplar halinde bulunur. Dişi çiçek durumu 1-2 cm boyunda olup, küçük bir kozalağı andırır; olgunlaşınca odunsu bir yapı kazanır ve dar kanatlı küçük tohumlar taşır.

Çoğunlukla bataklık, dere kenarları ve taban suyu yüksek alanlarda ve nemli ormanlarda yetişir.

Ülkemizde "barbata, antitaurica, glutinosa ve betuloides" olmak üzere

dört alt türü bulunmaktadır. Polenlerinin alerjik etkenliği oldukça yüksektir.

• Alnus glutinosa'nın Türkiye'deki yayılışı

Dişi çiçek kurulu

Erkek çiçek kurulu

Fagus orientalis Lipsky "Kayın"

Fagaceae

30, bazen de 40 m'ye kadar boylanabilen ve 1 m'yi aşkın çap yapabilen düzgün gövdeli birinci sınıf orman ağacıdır. Gövde kabuğu açık kül renkli, ince ve düzgündür.

Genç sürgünler kırmızımsı kahverengi ve tüylüdür. Yapraklar elips veya ters yumurtamsı, 6-12 cm, 8-12 yanıl damarlı, yaprak kenarı ve sapı tüylüdür.

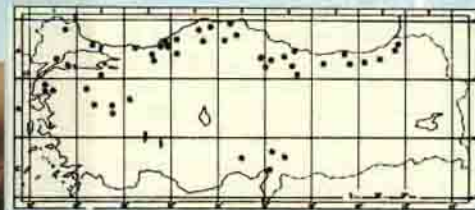
Erkek çiçekler yapraklardan önce açar, uzun saplı ve sarı-kırmızı kurullarda toplanmıştır. Dişi çiçekler genellikle ikili grup-

lar halinde, kupula adı verilen 4 parçalı pulsu yaprakların oluşturduğu kadeh şeklinde bir yapı tarafından sarılmıştır. Bu pullar olgunlaşınca odunsu bir yapı kazanır. Meyve fındıksı, üç köşeli ve oval yapılıdır.

Özellikle Kuzey Anadolu dağı sırasının kuzeye

bakan yamaçlarında saf veya karışık ormanlar oluşturur. Odunu başta mobilyacılık olmak üzere dağamacılıkta değerlidir.

Polenlerinin alerjik etkisi çok yüksektir.

• Fagus orientalis'in Türkiye'deki yayılışı

Meyvan dalı

Quercus libani Olivier "Lübnan Meşesi"

Fagaceae

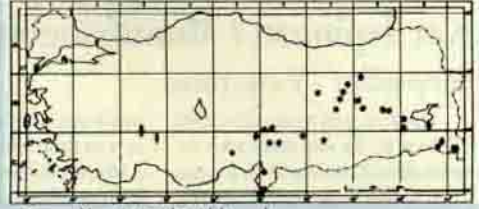
Kısmen yaprak dökken ve 6 m kadar boylanabilen çalı veya küçük ağaçlardır. Genç sürgünler çoğunlukla kırmızımsı kahverengi ve tüysüz olup, yapraklar genellikle uzun mızrak biçiminde, 7-12 cm uzunluktadır; yaprakların kenarı düzensiz testere dişi, üst yüzü koyu, alt yüzü açık yeşil renktedir. Erkek çiçekler sarkık kurullarda toplanmıştır. İki yılda olgunlaşan meyva fındıksı, büyük ve geniş, yumurta biçiminde olup, palamut adını alır. Meyve kadehi 2-3 cm çapında ve meyvenin yaklaşık 2/3'ünü sarar.

Bu türe ülkemizde en sık Doğu Anadolu Bölgesi'nde rastlanır ve genellikle diğer meşe türleri ile karışık baltıklar oluşturur.

Türkiye'de 18 meşe türü mevcut olup, hemen her bölümde görülebilir. Başta meyve ve kadeh olmak üzere tüm bitki tanence zengindir. Bu nedenle mikrop öldürücü ve ishala karşı kullanılır (kaynatılmış suyu). Bazı yörelerimizde kestane gibi kavru olarak yenir; ancak az da olsa zehirli olduğu için yen-

mesi tavsiye edilmez.

Tüm meşe türlerinde polenler oldukça yüksek alerjik etkiye sahiptir.

• Quercus libani'nin Türkiye'deki yayılışı

Platanus orientalis L. "Çınar, Doğu Çınarı"

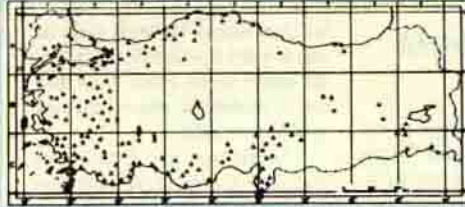
Platanaceae

Büyükdere Çınarı (Tchatcheff, Asie Mineure, 1864'den)

Erkek çiçek kurulları

• Platanus orientalis'in Türkiye'deki yayılışı

Türkiye'nin sembolü olmuş ağaçlardan biridir. Bu nedenle bahda "Türk Çınarı" olarak da isimlendirilir. Heybetli görünüşleri ve çok uzun yaşamaları nedeniyle Anadolu'da park ve bahçelere çok dikilir. Hava kirliliğine karşı dirençli olması nedeniyle şehir içi ağaçlandırmalarında yaygın olarak kullanılmaktadır. İstanbul'da Büyükdere Çayırı'nda yaşamış olan "Büyükdere Çınarı" Avrupa'da da ünlü olmuştur. 4 bin yıl kadar yaşadığı sanılan bu çınar, üçlü gruplar halinde 9 büyük gövdeden oluşmaktaydı ve çevresi 112 m kadar olan bir alanı kaplamaktaydı. Birinci haçlı seferinde (1096) ordu komutanı Godefroy de Bouillon, karargahını bu çınarın altına kurduğu için "Godefroy Çına-

rı" diye de isimlendirilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında bu çınarın son bakıyeleri de ortadan kaldırılmıştır. Çınarlar 30 m'ye kadar boylanabilen ve gövde çevresi dipte 16 m olabilen ağaçlardır. Yaşlı gövdeler koyu renkli, kalıcı, kalın ve düzensiz parçalanmış küçük plakalar taşıyan bir kabuğa sahiptir. Yapraklar elsi parçalı olup, 3-5, bazen de 7 derin lobludur. Dişi çiçekler toprak başçıklar şeklinde olup, birkaç bir arada ve sarkık konumdadır. Meyveleri 2-2.5 cm çapında küresel başçıklar şeklinde olup, uzun ve sarkık bir sap üzerinde 2-6 adet bulunur.

Çoğunlukla nemli vadi tabanlarında küçük topluluklar halinde doğal olarak bulunur. Odunu fazla dayanıklı değildir. Bununla birlikte son yıllarda doğumculukta kullanılmaya başlanmıştır. Polenlerinin alerjik etkisi çok yüksektir. Özellikle kent içi ağaçlandırmalarda çok kullanılmıyor olması, bu bakımdan sorun yaratmaktadır.

Pistacia lentiscus L. "Sakız Ağacı"

Anacardiaceae

En fazla 5 m'ye kadar boylanabilen daimi yeşil çalı veya küçük ağaçlardır. Gövde kabuğu koyu renkli ve pullu; genç sürgünler kırmızımsı kahverengi ve tüysüz olup, yapraklar 2-4 (nadiren 5-7) çift yapraklıktan oluşmuş birleşik tipte, ekseni kanatlı; yaprakçıklar dörtgenimsi, etli, 1.5-3.5 cm boyundadır. Erkek çiçekler yaprak koltuklarında ve gençken kırmızımsı görünümlü kümeler halinde. Dişi çiçekler koyu kırmızı ve salkım şeklinde düzenlenmiştir. Meyve küçük ve yuvarlak, tek tohumlu ve eriksi tipte, olgunlaşınca siyah renklidir.

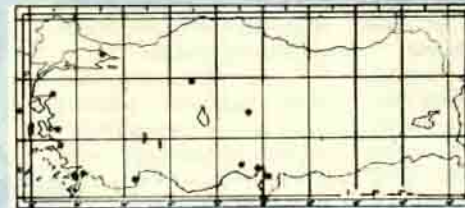
Akdeniz bölgesinin tipik bitkilerinden biridir. Genellikle sahile yakın alanlarda sert kireçli kayalar üzerinde ve maki üyeleri ile birlikte bulunur.

Tıp ve sanayiide kullanılan sakız, Sakız Adası'nda yetiştirilen ve 10 m'ye

kadar boylanabilen "chia" varyetesiinden elde edilmektedir. Gerçekte bu sakız, yaralanan gövdeden akan beyaz renkli bir rezindir. %1-2 oranında da uçucu yağ içerir. Eskiden balgam söktürücü olarak kullanılırken günümüzde diş etlerini güçlendirmek ve ağzı kokularını gidermek

için çiğnenmektedir. Eski Mısır'da mumyalama işleminde kullanıldığı da bildirilmektedir. Sanayide ise yapıştırıcı ve cila olarak kullanılmaktadır. Alerjik etkisi olan bitkilerimizdendir.

Y. Gemici

• Pistacia lentiscus'un Türkiye'deki yayılışı

